

Τοξικομανία και εξουσία

Έναν αιώνα πριν ο Μαρξ υποστήριζε ότι η θρησκεία είναι το ναρκωτικό του λαού. Σήμερα τα ναρκωτικά είναι η θρησκεία της εξουσίας.

Απ' την τρίτη μεταπολεμική δεκαετία, ολόκληρος ο κόσμος έχει μπει σε μια περίοδο βαθιάς κρίσης που θίγει όλους τους τομείς της κοινωνικής ζωής.

Στο πεδίο της υλικής παραγωγής συνειδητοποιείται με όλο και πιο τραγικό τρόπο το γεγονός ότι ο βιομηχανικός πολιτισμός έφτασε στα φυσικά όρια της «ανάπτυξης του» εξαντλώντας με μη-αντιστρεπτό τρόπο τις υλικές προϋποθέσεις της επιβίωσης του ανθρώπινου είδους και καθιστώντας αμφίβολο το παρόν και ανύπαρκτο το μέλλον, ενώ στο πολιτιστικό πεδίο συντελείται μια χωρίς προηγούμενο διάλυση της «πολιτιστικής δημιουργίας της θεσμισμένης κοινωνίας» με τη συστηματική καταστροφή της κριτικής λειτουργίας και τη διαμόρφωση ενός «υπερεκπολιτισμένου και νεοαναλφάβητου κοινού»:

«Αυτό που ψυχορραγεί σήμερα -ή που τουλάχιστον αμφισβητείται βαθιά- είναι ο «δυτικός πολιτισμός». Καπιταλιστικός πολιτισμός, πολιτισμός της καπιταλιστικής κοινωνίας που ξεπερνά όμως κατά πολύ το κοινωνικοϊστορικό αυτό καθεστώς, διότι περιλαμβάνει και ό,τι αυτό μπόρεσε και θέλησε να επαναπροσλάβει από τις προηγούμενες εποχές και ιδιαίτερα μέσα απ' το «ελληνοδυτικό τμήμα της παγκόσμιας ιστορίας, το οποίο πεθαίνει σαν σύνολο από νόρμες και αξίες, σαν κοινωνικοϊστορικός τύπος ατόμων, σαν σημασία σχέσης της συλλογικότητας με τον εαυτό της, με τις συνιστώσες της, με το χρόνο και με τα ίδια της τα έργα».¹

Όλες οι προηγούμενες βεβαιότητες κι οι σταθεροποιητικές αξίες αποδεικνύονται ανενεργές και αμφισβητούνται ή ανατρέπονται.

Προαιώνιοι κοινωνικοποιητικοί θεσμοί (όπως η οικογένεια προβάλλουν απολύτως ανεπαρκείς να λειτουργήσουν αποτελεσματικά στις νέες δραστικά μεταλλαγμένες συνθήκες, ενώ άλλοι θεσμοί (δικαίο, οικονομία, εκπαίδευση, επιστήμη που για αιώνες συντελούσαν στη διατήρηση και την αναπαραγωγή της κοινωνικής συνοχής, μεταμορφώνονται «ανεξήγητα» σε παράγοντες της κοινωνικής αποσάθρωσης.

Η σχέση του ανθρώπου με το κοινωνικό του περιβάλλον υπονομεύεται διαλυτικά

ενώ η σχέση του με το φυσικό του περιβάλλον καταστρέφεται ανεπανόρθωτα, εξαντλώντας τις αναγκαίες ψυχικές και υλικές προϋποθέσεις της επιβίωσης του ανθρώπινου είδους εξαλείφοντας τη δυνατότητά του ανθρώπου να έχει μια σαφή εικόνα του εαυτού του σε σχέση με τον εαυτό του και τους άλλους, και εξαναγκάζοντάς τον να θιώνει την ύπαρξή του χωρίς προοπτικές σε ατομικό και συλλογικό επίπεδο.

Η ανακάλυψη του «απόλυτου όπλου» στα μέσα της δεκαετίας του 1940 και η εξάπλωση της πυρηνικής τεχνολογίας (πολεμικής και «ειρηνικής») ανέτρεψε οριστικά μια επισφαλή ισορροπία η οποία επέτρεπε τη μερική αντιστάθμιση της υπαρξιακής αγωνίας που απορρέει απ' τη βεβαιότητα του ατομικού θανάτου του ανθρώπου, με τη σιγουριά της συλλογικής αθανασίας του είδους. Ο σημερινός άνθρωπος στερημένος απ' το ψυχολογικό αντιστήριγμα της αντιπαράθεσης μιας ελπιδογενούς θετικής προοπτικής απέναντι σε μια παρούσα αρνητική βεβαιότητα, κυριολεκτικά συνθλίβεται κάτω απ' το αφανιστικό βάρος δύο αρνητικών παραγόντων (τη βεβαιότητα και του ατομικού και του συλλογικού του θανάτου), έχοντας επίγνωση ότι ζει με δανεικό χρόνο.

Ολόκληρο το ψυχο - διανοητικό, φαντασιακό και υλικό σύμπαν που καθόριζε τη διάπλαση και τη νοηματοδότηση της ανθρώπινης ύπαρξης αποσυντίθεται ταχύτατα και καμία προοπτική ή διεκδίκηση μιας άλλης - καινούργιας και ποιοτικά διαφορετικής - ανασυγκρότησής του δεν διαφαίνεται στον ορίζοντα. Και σ' αυτό ακριβώς έγκειται η ιστορικά μοναδική τραγωδία της εποχής μας.

Η εξουσία αδυνατώντας να αναγνωρίσει το αδιέξοδο που η ίδια διαμορφώνει αποτελώντας ταυτόχρονα μέρος του (γιατί κάθε τέτοια αναγνώριση μοιραία οδηγεί στην αυτοαναίρεσή της), το επιτείνει ακόμα περισσότερο επιχειρώντας να το αντιμετωπίσει με τη διαρκή αυτοενίσχυσή της και τον αέναο πολλαπλασιασμό των κατασταλτικών παρεμβάσεών της, εκμεταλλευόμενη στο έπακρο τους εξουσιαστικούς μηχανισμούς της αποδιοπόμψης.

Και η κοινωνία υποκειμένη σε μια χωρίς προηγούμενο ετερονόμηση, αδυνατεί να συλλάβει μια εικόνα του εαυτού της όπως είναι και να αρθρώσει ένα λόγο απ' τον εαυτό της και για τον εαυτό της όπως θάθελε να είναι.

Όμως, η παραγωγή αποδιοπομπαίων τράγων που μπορεί ίσως να έχει μια αντισταθμιστική «αποτελεσματικότητα» σε περιόδους κατά τις οποίες η κοινωνία υφίσταται επιμέρους κρίσεις, αποδεικνύεται εξουσιαστικά αδιέξοδη και κοινωνικά διαλυτική όταν εφαρμόζεται υπό συνθήκες καθολικής κρίσης της κοινωνίας.

Κι αυτό γιατί αναγκαία συνθήκη για τη λειτουργία του μηχανισμού της αποδιοπόμψης είναι η δυνατότητα της εξουσίας να προβάλλει πάνω σε μια μειονεκτική (από αριθμητική, πολιτική, οικονομική ή ιδεολογική άποψη) κοινωνική ομάδα όλα τα αρνητικά στοιχεία που συγκαθορίζουν την - πραγματική ή κατασκευασμένη - απειλή κατά της κοινωνικής συνοχής.

Από κει και πέρα, είναι εύκολο για την εξουσία να μεθοδεύσει τη συσπείρωση της κοινωνικής πλειοψηφίας εναντίον αυτής της ομάδας, με τρόπο ώστε να εξασφαλίζεται η εκτόνωση της δυσαρέσκειας και της αγωνίας που απορρέει απ' τη διάχυτη αίσθηση της κοινωνικής αποσάθρωσης, όχι θίγοντας αλλά αντίθετα ενδυναμώνοντας την κρατική εξουσία.

Όταν η αίσθηση της απειλής πηγάζει από μια βαθειά κρίση που αγγίζει όλες τις πτυχές της κοινωνικής ζωής, η αντισταθμιστική «αποτελεσματικότητα» του μηχανισμού της αποδιοπόμψης εκμηδενίζεται πλήρως, γιατί σε συνθήκες καθολικής κρί-

σης της κοινωνίας η αποδιοπόμηση πρέπει να έχει καθολικό χαρακτήρα θίγοντας όλες τις υπό κρίση πλευρές του κοινωνικού δικτύου.

Κι είναι ευνόητο ότι μια τέτοια αποδιοπόμηση που προϋποθέτει την αναγωγή ολόκληρης της κοινωνίας σε «εξιλαστήριο θύμα» μπορεί ν' αποτελεί μια τερατώδη θεωρητική «δυνατότητα της εξουσιαστικής λογικής», αλλά στην πράξη είναι και αδύνατη και αδιανόητη αφ' εαυτής, δεδομένου ότι συνεπάγεται την ολοκληρωτική εξάλειψη της κοινωνίας.

Η καθολική κρίση της κοινωνίας δεν μπορεί να αντιμετωπιστεί με την καθολική αποδιοπόμηση, γιατί απλούστατα καθολική αποδιοπόμηση δεν υπάρχει και δεν μπορεί να υπάρξει...

Η εξουσία αδυνατώντας να αναγνωρίσει την αποφασιστική συμβολή της στη διάλυση μιας άλλοτε σχετικά σταθερής «τάξης πραγμάτων» και στην αποσύνθεση μιας κοινωνικής πραγματικότητας που δεν έχει κανένα ουσιαστικό νόημα για την τεράστια πλειοψηφία των μελών της κοινωνίας τα οποία τη βιώνουν «απλά και ως έτυχε» αποπειράται να αντιμετωπίσει το αδιέξοδο που η ίδια παράγει διαρκώς, με τη συνεχή επίταση της καταστολής η οποία (λόγω ακριβώς της μανιχαϊστικής δαιμονολογίας που εμπεριέχει) το καθιστά ακόμη πιο αδιέξοδο:

Μια ανεξέλεγκτη νομοθετική υπερπαραγωγή που έχει ως μοναδικό της αποτέλεσμα τη ραγδαία αύξηση του ποινικού και του εν δυνάμει ποινικού πληθυσμού, χαρακτηρίζεται με σχεδόν μοναδικό τρόπο μια ιστορικά πρωτόγνωρη κατάσταση καθολικής κρίσης, αφήνοντας ανέγγικτα τα προβλήματα που τη συνθέτουν.

Σε περιόδους σχετικής ομαλότητας, η νομοθετική παραγωγή υπόκειται σε προσεκτικές επεξεργασίες και έχει περιορισμένη έκταση γιατί η σχετικά σταθερή και μη-αμφισβητούμενη εξουσία, ακριβώς επειδή ελέγχει την κατάσταση, έχει κάθε συμφέρον απ' τη συρρίκνωση του ποινικού πληθυσμού. Και γι' αυτό νομοθετεί έχοντας επίγνωση του γεγονότος ότι «κάθε φορά που θεσπίζει ένα νέο νόμο, δημιουργεί και μια καινούργια κατηγορία εγκληματιών».²

Αντίθετα, σε περιόδους ριζικής αμφισβήτησης της νομιμότητας της κατεστημένης εξουσίας ή σε καταστάσεις έντονης αποσύνθεσης του κοινωνικού δικτύου, αυτή η επίγνωση εξαλείφεται. Και η εξουσία προσπαθώντας να ελέγξει την κατάσταση, αποδύεται σε μια νομοθετική υπερπαραγωγή, δημιουργώντας έτσι όλο και περισσότερες κατηγορίες «εγκληματιών» και «εν δυνάμει εγκληματιών», πράγμα που συμβάλλει στην ενδυνάμωση της υφιστάμενης κοινωνικής κρίσης, απέναντι στην οποία η παράπερα επίταση της καταστολής αποτελεί την αντανakλαστική απάντηση της εξουσίας.

Έτσι, διαμορφώνεται ένας φαύλος κύκλος στα πλαίσια του οποίου ο εξουσιαστικός «ορθολογισμός» εξαντλεί τα όριά του και βαθμιαία αποκαλύπτεται ο μανιχαϊστικός παραλογισμός και η δαιμονολογία που συνθέτουν την πραγματική φύση της εξουσίας και καθορίζουν τις αντιδράσεις της απέναντι στις κρίσεις που η ίδια παράγει διαρκώς.

Σ' αυτό το σύμπαν του κατασταλτικού μονοθεϊσμού που χαρακτηρίζεται από μια παροξυντική υπερλειτουργία των μηχανισμών αποδιοπόμησης, δημιουργείται σκόπιμα και μεγαλοποιείται προγραμματισμένα και *το μέχρι πρότινος ανύπαρκτο* «πρόβλημα των ναρκωτικών και της τοξικομανίας», εναντίον του οποίου η εξουσία προσπαθεί να συσπειρώσει διάφορα κοινωνικά στρώματα εντάσσοντας αυτή την προσπάθεια σ' ένα πλέγμα παρεμφερών μεθοδεύσεων που αποσκοπούν στην αποκατάσταση μιας πλασματικής κοινωνικής ενότητας με παράλληλη ενίσχυση της θέσης της.

Απέναντι στο κατασκευασμένο πρόβλημα των (ορισμένων, επιλεγμένων και διαφορετικών σε κάθε ιστορική εποχή) ναρκωτικών, η κρατική εξουσία αντιπαραθέτει την καταστολή, θεσπίζοντας όλο και περισσότερους και αυστηρότερους νόμους, και ενεργοποιώντας στο έπακρο τους δικτικούς μηχανισμούς της.

Και μ' αυτό τον τρόπο, ανοίγεται και τροφοδοτείται διαρκώς ένας αφανιστικός φαύλος κύκλος στον οποίο η ενίσχυση της ποινικής καταστολής προκαλεί αυτομάτως την αύξηση των τιμών των παράνομων ψυχοτρόπων ουσιών και των κερδών που πραγματοποιούνται στη «μαύρη αγορά» τους. Κι αυτό πυροδοτεί την παραπέρα ενεργοποίηση των παράνομων κυκλωμάτων που ελέγχουν τη διακίνηση και την εμπορία αυτών των ουσιών, με αποτέλεσμα την αύξηση των διακινούμενων ποσοτήτων και του αριθμού των χρηστών. Απέναντι σ' αυτή την αύξηση η εξουσία απαντά με την επίταση της καταστολής, που με τη σειρά της ακολουθείται απ' την επαύξηση της δραστηριότητας των παράνομων κυκλωμάτων, και ούτω καθεξής...

Έτσι μέσα απ' αυτή την αλληλοσυμπληρωματική σχέση της κρατικής εξουσίας με τα κυκλώματα που διακινούν τις παράνομες ψυχοτρόπες ουσίες διαμορφώνεται μια Πολιτική της Τοξικομανίας μέσω της οποίας καθίσταται δυνατή και «νόμιμη» η διαρκής αυτοενίσχυση και αυτονόμηση της εξουσίας και η συνεχής αποσύνθεση και ετερονόμηση της κοινωνίας, στα πλαίσια ενός αφανιστικού «παιχνιδιού» που είναι κανονισμένο με τέτοιο τρόπο ώστε να κερδίζει πάντοτε ο ίδιος «παίκτης»...

Όμως, όπως σε κάθε κρίσιμο κοινωνικό ζήτημα, έτσι και στην περίπτωση των ναρκωτικών και της τοξικομανίας, η ποινική καταστολή παράγει μόνο αρνητικά αποτελέσματα, πολλαπλασιάζοντας στο διηνεκές τα προβλήματα που «επιδιώκει» να λύσει.

Η τοξικομανία της εξουσίας

Σε μια εποχή που προσπαθεί να ξερκίσει τα ανορθόλογα κίνητρά της ομνύοντας στην «επιστήμη», τη «λογική» και τον «ορθολογισμό» της, το αρχέτυπο της υπερβατικής καταγωγής της εγκόσμιας εξουσίας εξακολουθεί ν' αποτελεί τον ακρογωνιαίό λίθο στη διαδικασία της νομιμοποίησής της στη συνείδηση των ανθρώπων.

Η «θρησκεία της εξουσίας» εξακολουθεί να λειτουργεί ως «όπιο του λαού», όχι μόνο χωρίς να απειλείται απ' την ευρύτατη διάδοση της «θρησκείας των ψυχοτρόπων ουσιών», αλλά αντίθετα προσποριζόμενη κύρος και ισχύ εξαιτίας αυτής της διάδοσης, την οποία υποθάλπει, προωθεί και υποτάσσει στις σκοπιμότητες των εσωτερικών και εξωτερικών κοινωνικο-πολιτικών συγκρούσεων μέσω των οποίων επιλύονται τα προβλήματα της εδραίωσης και της διευρυμένης αναπαραγωγής των διαφόρων εξουσιαστικών μορφωμάτων που αναπτύσσονται σαν κακοήθεις νεοπλασίες στο κορμί των ανταγωνιστικών κοινωνιών.

Στην εποχή μας η «θρησκεία των ψυχοτρόπων ουσιών» αποτελεί λειτουργικό αντιστήριγμα της «θρησκείας της εξουσίας», αναντικατάστατο στοιχείο του ιδεολογικού της εξοπλισμού, ουσιαστικό μέρος του τελετουργικού της κατίσχυσής της και σπουδαίο μέσο του υλικού οπλοστασίου της.

Και γι' αυτόν ακριβώς το λόγο η «θρησκεία της εξουσίας» ενισχύει τη «θρησκεία των ψυχοτρόπων ουσιών» και την περιχαράκνει νομοθετικά παρέχοντας κάθε δυνατή προστασία στις «ορθόδοξες» εκφάνσεις της (νόμιμες ψυχοτρόπες ουσίες) και καταστέλλοντας δυναμικά κάθε «αιρετική» έκφρασή τους (παράνομες ψυχοτρόπες ου-

σίες), με βάση μια «σωτηριακή» ιδεολογία και ορισμένα ιησουίτικα ιδεολογήματα που μάταια προσπαθούν να καλύψουν τον καθαρά δεισιδαιμονικό χαρακτήρα τους πίσω από μια ψευδο-επιστημονική γλώσσα.

Εξ ου και η διαπίστωσή μας ότι η τοξικομανία της εξουσίας και η εξουσία της τοξικομανίας, όχι μόνο συνυπάρχουν αρμονικά αλλά επιπλέον αλληλοκαθορίζονται και αλληλοαποσαφηνίζονται στη βάση μιας κοινωνικοπολιτικής εξίσωσης σύμφωνα με την οποία η μια ταυτίζεται με την άλλη, σε βαθμό που να χάνονται απολύτως οποιαδήποτε διακριτά όρια ανάμεσά τους: Η εξουσία της τοξικομανίας δεν είναι παρά μια σκόπιμη και μεθοδευμένη προβολή της τοξικομανίας της εξουσίας πάνω στο κοινωνικό σώμα.

Κι ακριβώς επειδή η συγκάλυψη αυτού του γεγονότος αποτελεί αναγκαία προϋπόθεση του αφανιστικού «παιχνιδιού της τοξικομανίας» που παίζει η εξουσία σε βάρος της κοινωνίας, όλοι οι εξουσιαστικοί μηχανισμοί προβάλλουν μεθοδικά την εξουσία της τοξικομανίας ως «ύψιστη απειλή» κατά της κοινωνικής συνοχής, και αποσιωπούν συστηματικά την τοξικομανία της εξουσίας απ' την οποία αποσυντίθεται καθημερινά η κοινωνία.

και η εξουσία της τοξικομανίας

Μέσα στο καθολικό αδιέξοδο ενός κόσμου που οδεύει ταχύτατα προς την αυτοκαταστροφή του κάτω απ' την πίεση των άλυτων και συνεχώς επιδεινούμενων εξουσιαστικών αντιθέσεων που τον διαπερνούν, υπάρχουν ελάχιστα σημεία απόλυτης συμφωνίας μεταξύ των εξουσιαστικών καρκινωμάτων που απονεκρώνουν σταδιακά την κοινωνία.

Οι δρόμοι των ναρκωτικών. Το μεγαλύτερο μέρος της κοκαΐνης εισέρχεται λαθραία στην Ισπανία, ενώ το σύνολο σχεδόν της ηρωΐνης φτάνει στην Ευρώπη μέσω Τουρκίας.

Όλα αυτά τα στοιχεία συνδέονται τόσο με τον αποκλειστικό έλεγχο της εξουσίας πάνω στον ιστορικά «δοκιμασμένο και αποτελεσματικό» μηχανισμό της παραγωγής «αποδιοπομπαίων τράγων», σύμφωνα με τις εξουσιαστικές σκοπιμότητες που «πρέπει» να εξυπηρετηθούν σε κάθε ιστορική εποχή, όσο και με τον τρόπο λειτουργίας αυτού του μηχανισμού που ενδυναμώνεται τρομακτικά στις περιόδους κατά τις οποίες η εξουσία βρίσκεται σε κρίση, ενώ υπολειτουργεί σχετικά όταν δεν αμφισβητείται η «νομιμότητά» της.

Ανάμεσα στα στοιχεία που η αποδιοπόμπή τους αποτελεί σημείο απόλυτης συμφωνίας μεταξύ όλων των εξουσιαστικών μηχανισμών ανεξάρτητα απ' τους ιδεολογικούς επικαθορισμούς τους, είναι κάποιες μειονότητες, ορισμένες ιδέες, διάφορες στάσεις ή συμπεριφορές και αρκετές ψυχοτρόπες ή ψυχοενεργές ουσίες.

Σ' ό,τι αφορά αυτές τις τελευταίες, η διαδικασία της σκόπιμης εξουσιαστικής αποδιοπόμπής τους στηρίζεται πάντα στο σαθρό ισχυρισμό ότι ορισμένες ψυχοτρόπες ουσίες είναι «επικίνδυνες» και γι' αυτούς που τις χρησιμοποιούν και για κείνους που δεν τις χρησιμοποιούν κι ότι η χρήση αυτών των ουσιών συνιστά «κατάχρηση», «ναρκομανία» ή «τοξικομανία», δηλαδή αποτελεί «ασθένεια» που ο έλεγχος και η αντιμετώπισή της είναι «αυτονόητη» υποχρέωση των συνδυασμένων δυνάμεων της κρατικής εξουσίας και της ιατρικής.

Προσωπικά θεωρώ ότι αυτό το *ιδεολόγημα* αποτελεί σκόπιμη εξουσιαστική κατασκευή που αποσκοπεί στην ενίσχυση και την επιτάχυνση της εν εξελίξει διαδικασίας της συνεχούς αυτονόμησης της εξουσίας και της συνακόλουθης διαρκούς ετερονόμησης της κοινωνίας, που αν εξελιχθεί ανεμπόδιστα θα οδηγήσει αναγκαία στην καθολική κατίσχυση της εξουσίας πάνω στην κοινωνία.

Η διαπίστωση ότι η τοξικομανία όπως προβάλλεται από την εξουσία δεν συνιστά παρά ένα πρόβλημα που παράγεται απ' την ίδια την εξουσία και υπόκειται σε έντονη ιδεολογική χρήση για την εξυπηρέτηση ορισμένων σκοπιμοτήτων της, ενισχύεται σοβαρά απ' το γεγονός ότι από χώρα σε χώρα, από λαό σε λαό και κυρίως από πολιτισμό σε πολιτισμό υπάρχουν τεράστιες διαφορές και αντιθέσεις σχετικά με το ποιες ουσίες είναι αποδεκτές και «ακίνδυνες» και ποιες είναι καταδικαστέες και «επικίνδυνες».

Απ' αυτή την άποψη είναι χαρακτηριστική η διαμετρικά αντίθετη στάση του χριστιανικού και του μουσουλμανικού κόσμου απέναντι στο οινόπνευμα, η θεμελιακά διαφορετική θέση των ινδιάνων της Κεντρικής και Νότιας Αμερικής και των λευκών της Β. Αμερικής απέναντι στην κόκα, ή η εντελώς διαφορετική στάση των Κινέζων και των λευκών κατοίκων της Β. Αμερικής απέναντι στο όπιο και τους διάφορους τρόπους χρήσης του (οι πρώτοι ενδιαφέρονταν μόνο για το κάπνισμα του οπίου και αδιαφορούσαν τελείως για τα ημισυνθετικά παράγωγά του - μορφίνη και ηρωίνη- τον καπνό και το αλκοόλ, ενώ οι δεύτεροι υιοθέτησαν τη χρήση των ημισυνθετικών παραγώγων του οπίου κι όχι το κάπνισμά του).

Σ' ό,τι αφορά το βιομηχανικό πολιτισμό, οι έννοιες του «φαρμακευτικού εθισμού», της «φαρμακευτικής κατάχρησης» και της «τοξικομανίας» σε σχέση με ορισμένες ουσίες, αποτελούν μια πολύ πρόσφατη ανακάλυψη, παρά το γεγονός ότι η χρήση αυτών των ουσιών συνδέεται με μια παράδοση που οι ρίζες της χάνονται στην προϊστορία του ανθρώπινου είδους.

Απόδειξη είναι το γεγονός ότι δεν αναφέρεται καμιά τέτοια «ασθένεια» στις έξι

πρώτες εκδόσεις (1883-1899) του *Εγχειριδίου της Ψυχιατρικής* του E. Kraepelin, ούτε και στο *Εγχειρίδιο της Ψυχιατρικής* (1916) του E. Bleuer, που αποτελούν την Παλαιά και την Καινή Διαθήκη της διεθνούς ψυχιατρικής συντεχνίας.³

Το ίδιο συμβαίνει επίσης και μ' όλα τα συστήματα ταξινόμησης των σωματικών ή ψυχικών διαταραχών μέχρι το 1934 που η Αμερικάνικη Ψυχιατρική Εταιρεία μνημονεύει για πρώτη φορά τον όρο «φαρμακευτικός εθισμός» στο ταξινομητικό της σύστημα. Αλλά ακόμα και τότε, πρόκειται για μια απλή μνεία του όρου χωρίς να του δίνεται καμιά ιδιαίτερη σημασία, αν κρίνει κανείς απ' το γεγονός ότι ο «ψυχιατρικός ιστοριογράφος» Gr. Zilboorg που είναι ο κατεξοχήν ευνοούμενος της ψυχιατρικής συντεχνίας, εξακολουθεί να μην αναφέρεται καθόλου σ' αυτόν τον όρο στο κύριο έργο του *Ιστορία της Ψυχιατρικής* μέχρι και την έκδοση του 1941.⁴

Όλα αυτά αποδεικνύουν ότι μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του '30, η ιατρική επιστήμη επιμένει να μην ασχολείται με το δήθεν πρόβλημα της «τοξικομανίας», παρά το γεγονός ότι μεταξύ 1887 και 1940 η εξουσία οργάνωσε αρκετούς θορυβώδεις, εντυπωσιακούς και ανθρωποπόρους «ιερούς πολέμους κατά των ναρκωτικών», προσπαθώντας να πείσει την κοινή γνώμη πως αντιμετωπίζει μια «θανάσιμη απειλή» απ' την οποία μπορεί να προστατευθεί μόνο με την ενδυνάμωση του γενεσιουργού αιτίου αυτής της απειλής (δηλαδή της ίδιας της εξουσίας).⁵

Οι αρχαιότερες μαρτυρίες για τη χρήση του *Οπίου* ανάγονται για μεν τον εξωευρωπαϊκό χώρο στο 5000 π. χ και αφορούν τους Σουμέριους, για δε τον ευρωπαϊκό χώρο στο 2500 π. χ και αναφέρονται στη χρήση των σπόρων της παπαρούνας «μήκων η υπονόφος» στις κεντρο-ευρωπαϊκές περιοχές που αντιστοιχούν στη σημερινή Ελβετία, στα προ-προκλασικά χρόνια (Ελληνική μυθολογία, Όμηρος, Ησίοδος, Ασκληπιεία, κλπ.), στην κλασική αρχαιότητα και στη μετα- κλασική εποχή (Ιπποκράτης Θεόφραστος κ. α.).

Το 1525 το Όπιο εισάγεται στη δυτική ιατρική απ' τον Παράκελσο (1490-1541) και χρησιμοποιείται ευρύτατα στην αντιμετώπιση των περισσότερων ασθενειών, είτε από μόνο του είτε σε συνδυασμό με άλλα φάρμακα φυτικής προέλευσης. Περίπου έναν αιώνα μετά, η θεραπευτική αξία του Οπίου είναι καθ' ολοκληρία επιβεβαιωμένη στη συνείδηση όλου του ιατρικού κόσμου, γεγονός που αναγνωρίζεται στα 1680 απ' τον επιφανέστερο νευρολόγο της εποχής T. Sydenham (1624-1680) που το χρησιμοποιεί κι ο ίδιος.

Αυτή η σχεδόν καθολική αποδοχή θα εξακολουθήσει να χαρακτηρίζει τη στάση της κοινωνίας και του ιατρικού κόσμου απέναντι στο Όπιο, από το 16ο αιώνα μέχρι και τις πρώτες δεκαετίες του 20ου, παρά το γεγονός ότι ήδη απ' το 1880 η κρατική εξουσία οργάνωνει συστηματικές εκστρατείες κινδυνολογίας σε βάρος του.

Στα 1915, ένα μόλις χρόνο μετά την εφαρμογή του περιθόητου νόμου Harrison (1914), σε άρθρο στην «Επιθεώρηση της Ιατρικής Εταιρείας» των ΗΠΑ δηλώνεται ότι:

«Αν επρόκειτο να διαλέξουμε (οι αμερικάνοι γιατροί) ένα μόνο απ' το σύνολο των φαρμάκων που διαθέτουμε, η μεγάλη πλειοψηφία μας θα διάλεγε το Όπιο».⁶

Στην πλειοψηφία του ο ιατρικός κόσμος αντιτίθεται στο νόμο Harrison που οι συνέπειές του είναι τέτοιες ώστε το 1925, μετά από ένδεκα χρόνια εφαρμογής του να καταγγέλλεται ότι:

«Το μεγαλύτερο μέρος της τοξικομανίας σήμερα οφείλεται ευθέως στον αντι-ναρκωτικό νόμο Harrison που απαγορεύει την πώληση των ναρκωτικών χωρίς ιατρική συνταγή... Τοξικομανείς που δρουν ως agents provocateurs για τους μικροπωλητές, αμείβονται με ηρωίνη ή με πιστώσεις για τον εφοδιασμό τους (με ηρωίνη). Ο αντι-ναρκωτικός νόμος Harrison κατασκευάζει τους μικροπωλητές των ναρκωτικών και οι μικροπωλητές των ναρκωτικών κατασκευάζουν τους τοξικομανείς».⁷

Στα πλαίσια μιας παράδοσης που χάνεται στα βάθη της προϊστορίας του, ο άνθρωπος χρησιμοποιούσε διάφορες ψυχοενεργές ουσίες για να αμβλύνει τη σωματική κούραση, να καταπραΰνει το φυσικό πόνο, να απαλύνει την ψυχική ένταση, να υπονομεύσει την υπαρξιακή αγωνία, να διαφύγει από αντίξοες καταστάσεις ή να διώσει άλλες εμπειρίες.

Και η χρήση αυτών των ουσιών, ενσωματωμένη στην κουλτούρα της κάθε κοινωνίας, ποτέ δεν αποτέλεσε «πρόβλημα» ή «κίνδυνο» για την κοινωνική συνοχή ώστε να απαιτηθεί η μεθοδική δίωξή τους για να προστατευθεί το κοινωνικό σώμα.

Από αρχαιότατων χρόνων και μέχρι το 1914, με την ελεύθερη παραγωγή και χρήση των διαφόρων ψυχοτρόπων ουσιών δεν υπήρχε κανένα πρόβλημα με το Όπιο και τα λοιπά «ναρκωτικά».

Μετά το 1914 αυτή η εικόνα αρχίζει να διαφοροποιείται και σταδιακά η χρήση αυτών των ουσιών εμβάλλεται καταναγκαστικά στη συνείδηση της κοινής γνώμης ως «μέγιστη απειλή» για την κοινωνία, με την επίκληση ψευδο-επιστημονικών τρομοκρατικών «επιχειρημάτων» ανάμεσα στα οποία πρωτεύουσα θέση κατέχουν εκείνα που συνδέονται με τις φαρμακολογικές ιδιότητες αυτών των ουσιών.

Όμως το πεδίο της φαρμακολογίας που αποτελεί την έσχατη γραμμή της σαθρής άμυνας της εξουσίας και των απολογητών της (οι οποίοι και παραπέμπουν σ' αυτό, κάθε φορά που τίθεται το καίριο ερώτημα της αληθινής αιτιολογίας του κοινωνικο-πολιτικού προβλήματος των «ναρκωτικών» και της «τοξικομανίας») αποδεικνύεται απολύτως ακατάλληλο να στηρίξει τις μονομανιακές ιδέες των φανατικών της καταστολής.

Σ' αντίθεση με τα όσα υποστηρίζει η εξουσία και οι απολογητές της τα προβλήματα που αφορούν τον κοινωνικό άνθρωπο δεν δημιουργούνται «εκ του μηδενός», ούτε εμφανίζονται ως «κεραυνός εν αιθρία».

Τα κοινωνικά προβλήματα στις έσχατες εκδηλώσεις τους αφορούν πάντοτε την ατομική προσωπικότητα, η οποία όντας η συνισταμένη των κοινωνικών της σχέσεων (που σαν τέτοιες επικαθορίζονται καίρια απ' τις σχέσεις εξουσίας που κανοναρχούν την κοινωνία) τείνει να προσωποποιεί όλες τις δυσλειτουργίες που προκαλούνται σ' αυτό το δίκτυο των σχέσεων από τον εξουσιαστικό καταναγκασμό.

Ποια είναι λοιπόν τα πραγματικά κοινωνικο-πολιτικά αίτια του φαύλου κύκλου του προβλήματος της τοξικομανίας στον οποίο έχει εισαχθεί εδώ και εβδομήντα χρόνια η ανταγωνιστική κοινωνία;

Κατά την άποψή μου είναι προφανές ότι καμιά σοβαρή προσπάθεια ερμηνείας της ιστορικά πρόσφατης κατασκευής του κινδύνου της τοξικομανίας, δεν μπορεί να στηριχθεί με αναφορές στις φαρμακολογικές ιδιότητες των ουσιών που την προκαλούν.

Κι αυτό γιατί εδώ και επτά χιλιάδες χρόνια, δεν άλλαξαν οι φαρμακολογικές ιδιότητες αυτών των ουσιών. Το μόνο που άλλαξε είναι η στάση της εξουσίας απέναντί τους.

Και σ' αυτή ακριβώς την αλλαγή θα πρέπει πρωτίστως να αναζητηθούν τα πραγμα-

τικά αίτια του αιφνίδιου μετασχηματισμού αυτών των ουσιών από μέσα διασφάλισης της κοινωνικής ισορροπίας σε παράγοντες ανατροπής της, και από στοιχεία καθολικής κοινωνικής αποδοχής σε αποδιοπομπαίους τράγους.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Κ. Καστοριάδης, *Κοινωνικός μετασχηματισμός και πολιτιστική δημιουργία*, 1978 (περιλ. στο «Περιεχόμενο του Σοσιαλισμού», Ύψιλον, Αθήνα, 1986, σ. 300).
2. Th. Szasz, *Η Βιομηχανία της Τρέλας* (1970), Ιανός, Θεσ/νίκη 1983, σελ. 19.
3. Th. Szasz, *Ceremonial Chemistry: The ritual persecution of drugs, addicts and pushers*, Routl. & Kegan, London, 1975, σ.7
4. Gr. Zilboorg, *History of Medical Psychology*, Norton, N.Y. 1941, σελ. 591-606 (αναφ. απ' τον Th. Szasz, ο. π. σελ. 8).
5. Κλ. Γρίβας, *Αποδιοπομπαίος Τράγος: Ψυχική «αρρώστια» και Τοξικομανία*, Μαλλιάρης-Παιδεία, Θεσ/νίκη 1983.
6. D. Macht, *The history of opium and some of its preparations and alkaloids*, Journal of the American Medical Association, 64:477-481/1915 (αναφ. απ' τον Th. Szasz, ο. π. σελ. 77).
7. R. Schless, *The drug addict*, American Mercury, 4:198 / 1925, (αναφ. στη *Συνοπτική ιστορία της προαγωγής και της Απαγόρευσης των ναρκωτικών*).